

VÝROČNÁ SPRÁVA O ČINNOSTI SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO ARCHÍVU ZA ROK 2024

Slovenský národný archív

Slovenský národný archív sídli na Drotárskej ceste 42 v Bratislave, patrí pod rezort Ministerstva vnútra, pod sekciu verejnej správy. Vykonáva úlohy, ktoré mu ukladá Zákon č.395/2002 Z. z. – Zákon o archívoch a registratúrach. Metodicky ho usmerňuje Odbor archívov a registratúr. Slovenský národný archív (ďalej SNA) má v súčasnosti 5 oddelení:

- **Oddelenie spracúvania archívnych dokumentov 1** (dokumenty do roku 1918) **OSAD 1**
- **Oddelenie spracúvania archívnych dokumentov 2** (dokumenty po roku 1918) **OSAD 2**
- **Oddelenie služieb verejnosti** **OSV**
- **Oddelenie ochrany archívnych dokumentov** **OOAD**
- **Špecializované pracovisko: Slovenský banký archív v Banskej Štiavnici**

Budova Slovenského národného archívu Drotárska cesta č. 42, Bratislava. Foto: Peter Pekár

Personálny stav

1. marca 2024 prišlo k výmene na pozícii riaditeľ SNA. Mgr. Ivana Tichého PhD. vystriedal Mgr. Igor Adamec.

Oddelenie spracúvania archívnych dokumentov 1

má v súčasnosti 10 pracovných miest. Z uvedeného počtu je 8 pracovných miest v štátnej službe a 2 miesta vo verejnom záujme. Vo vykazovanom roku sa oddelenie posilnilo o nového zamestnanca v štátnej službe s vysokoškolským vzdelaním v odbore Archívnictvo,

muzeológia a digitalizácia historického dedičstva. Stredoškolské štátnozamestnanecké miesto bolo presystemizované na miesto vo verejnom záujme a aktuálne je zapožičané do Oddelenia ochrany archívnych dokumentov do času, kým si zamestnankyňa nedokončí magisterské vzdelanie. Jedna zamestnankyňa odišla na materskú dovolenku a už sa pripravuje dočasné obsadenie jej miesta.

Oddelenie spracúvania archívnych dokumentov 2

má v súčasnosti 12 pracovných miest. Z toho jeden pracovník na ½ úväzku vykonáva administratívne práce mimo odborného zamerania OSAD 2. Z uvedeného počtu je 11 pracovných miest v štátnej službe a 1 miesto vo verejnom záujme. Tento pracovník vykonáva svoju prácu len na skrátený úväzok. Vysokoškolské vzdelanie má 10 pracovníkov, z toho 1 pracovník má odborné archívne, prípadne príbuzné vzdelanie I. stupňa, 5 pracovníkov odborné archívne, prípadne príbuzné vzdelanie II. stupňa a 4 pracovníci odborné archívne, prípadne príbuzné vzdelanie III. stupňa. K 31. decembru 2024 bolo obsadených 11 pracovných miest, pričom 1 pracovníčka - vedúca oddelenia, je na materskej dovolenke.

Oddelenie služieb verejnosti

má 15 systemizovaných zamestnaneckých miest, a to 7 miest v stálej štátnej službe a 8 miest vo verejnej službe. V priebehu roka 2024 došlo na oddelení služieb verejnosti k niekoľkým personálnym zmenám. Dvaja zamestnanci ukončili v priebehu roka pracovný pomer. Jednu voľnú pracovnú pozíciu vo verejnej službe sa následne podarilo obsadiť novým zamestnancom. Voľná pracovná pozícia v štátnej službe sa bude, vzhľadom na ukončenie pracovného pomeru v polovici decembra 2024, riešiť v priebehu roka 2025 výberovým konaním. Jedna zamestnankyňa oddelenia nastúpila v októbri na materskú dovolenku a jedna je na rodičovskej dovolenke.

Oddelenie ochrany archívnych dokumentov

za rok 2024 disponovalo 10-timi systemizovanými miestami, z čoho 1 pozícia bola v štátnozamestnaneckom režime, 8 pozícií bolo vo verejnej službe a 1 miesto bolo neobsadené, vzhľadom na to, že jedna pracovníčka OOAD končí II. stupeň VŠ v máji 2025 a nárok na toto miesto získa až ukončením štúdia.

Na konci roka 2023 odišla vedúca oddelenia do dôchodku a na pozíciu vedúcej nastúpila Mgr. Pacharová, ktorá dovtedy pracovala ako reštaurátorka. Koncom leta bola prijatá nová zamestnankyňa.

Špecializované pracovisko: Slovenský banký archív v Banskej Štiavnici

Na plnení úloh plánovaných na rok 2024 sa podieľalo 12 štátnych zamestnancov SNA, špecializovaného pracoviska Slovenský banký archív. K polovici roka prišli do archívu dvaja noví zamestnanci.

Evidencia archívneho dedičstva SR

OSAD 1

Oddelenie OSAD 1 v minulom roku spracovalo celkom 45 bežných metrov (ďalej len bm) archívnych dokumentov. Bolo potrebné vytriediť akvizície rodín Čarnogurský a Slivka, pretože tieto dokumenty boli prevzaté v stave rozsypu. Začalo sa spracovanie fondu šľachtického rodu Medňanských so zapracovaním akvizícií získaných prostredníctvom akvizičnej komisie. Nad rámec plánu novoprijatý zamestnanec vytriedil časť osobného fondu Rudolf Netík – v spracovaní sa ďalej pokračuje. Pokračuje aj usporadúvanie rozsahom najväčšieho fondu v oddelení – Habsburg, Cisárske panstvo Holíč. V predstihu bolo ukončené inventarizovanie Zbierky atlasov – spracovateľka dokončí úvod a registre k inventáru a následne ho predloží na schválenie Vedeckej rade SNA.

Po dlhších prípravách sa vo vykazovanom roku pristúpilo k úprave evidencie spravovaných archívnych súborov. Doposiaľ evidované jednotliviny (viac ako 60 000 kusov) boli prevedené na bežné metre, a to z dôvodu lepšieho prehľadu o zaplnenosti regálov. Preto údaj o množstevnom rozsahu archívnych súborov spravovaných OSAD 1 vzrástol o viac ako 1 200 bežných metrov.

OSAD 2

Ku koncu roka 2024 OSAD 2 spravovalo celkovo 848 archívnych súborov (fondov a zbierok) o celkovom rozsahu 31 440,372 bm archívnych dokumentov. Oproti roku 2023 došlo k prírastku v rozsahu 0,75 bm, išlo o prírastok jedného nového archívneho fondu.

Spracúvanie a sprístupňovanie archívnych dokumentov

OSAD 1

Oddelenie OSAD 1 v minulom roku spracovalo celkom 45 bm archívnych dokumentov. Bolo potrebné vytriediť akvizície rodín Čarnogurský a Slivka, pretože tieto dokumenty boli prevzaté v stave rozsypu. Začalo sa spracovanie fondu šľachtického rodu Medňanských so zapracovaním akvizícií získaných prostredníctvom Akvizičnej komisie. Nad rámec plánu novoprijatý zamestnanec vytriedil časť osobného fondu Rudolf Netík – v spracovaní sa ďalej pokračuje. Pokračuje aj usporadúvanie rozsahom najväčšieho fondu v oddelení – Habsburg, Cisárske panstvo Holíč. V predstihu bolo ukončené inventarizovanie Zbierky atlasov – spracovateľka dokončí úvod a registre k inventáru a následne ho predloží na schválenie Vedeckej rade SNA.

OSAD 2

Na úseku spracúvania a sprístupňovania archívnych súborov zamestnanci vykonávali odborné archívne činnosti spolu na 6 archívnych fondoch (Slovenská národná rada II. Kancelária SNR, Materiály zo schôdzí vlády ČSSR, Povereníctvo dopravy, Ministerstvo dopravy a verejných prác, Povereníctvo sociálnej starostlivosti, Povereníctvo vnútra - Pracovné tábory a Povereníctvo vnútra - Štátne občianstva). Na fonde Slovenská národná rada II. Kancelária SNR. Materiály zo schôdzí vlády ČSSR prebiehala inventarizácia a vypracovanie archívnej pomôcky – inventára, ktorý bude dokončený v roku 2025. Začalo sa s usporiadaním fondového oddelenia Povereníctva vnútra - Štátne občianstva. Pri archívnych fondoch Ministerstvo dopravy a verejných prác, Povereníctvo dopravy, Povereníctvo sociálnej starostlivosti a pri fondovom oddelení Povereníctva vnútra - Pracovné tábory sa pokračovalo v triedení a usporiadaní archívnych dokumentov. Pri väčšine z vyššie uvedených archívnych fondoch sa v roku 2025 očakáva vypracovanie projektu spracovania archívneho fondu.

Celkovo sa v roku 2024 na OSAD 2 spracovalo 327,875 bm archívnych dokumentov, z čoho sa roztriedilo 219,5 bm, usporiadaných vrátane vnútorného vyradovania bolo 70 bm a len inventarizovaných bolo 38,375 bm archívnych dokumentov. Oproti minulému roku došlo k nárastu spracovaných archívnych dokumentov o 81,8 bm.

Zamestnanci OSAD 2 vo vykazovanom roku vypracovali 8 kusov opisov na úrovni archívnych fondov podľa normy ISAD-G.

Akvizície

Najvýznamnejšou akvizíciou OSAD 1 bol rodinný archív príbuznených rodín Slivkovcov a Čarnogurských, z ktorých boli kreované dva samostatné fondy, každý s rozsahom 6 bm.

OSAD 2 prevzal počas roka 2024 archívny fond: Exportný a obchodno-politický ústav obchodných a priemyselných komôr na Slovensku (1939-1949), 0,75 bm, čo je 6 škatúl.

Výskumná, publikačná, kultúrno-osvetová činnosť

Z publikačných aktivít OSAD 1 treba vyzdvihnúť vydanie monografie Veľký malý muž / Milan Rastislav Štefánik. Výber z dokumentov Slovenského národného archívu, ktorá zaznamenala veľký úspech u širokej verejnosti. Ďalej vzniklo niekoľko štúdií, ktoré sú písomnou verziou príspevkov z vedeckých konferencií a budú uverejnené v zborníkoch z týchto konferencií. Zamestnanci a zamestnankyne oddelenia aj vo vykazovanom roku vypracovali príspevky na facebookový profil SNA, podieľali sa tiež na administrácii tohto profilu a na základe vyžiadania pripravovali podklady pre facebookový profil Ministerstva vnútra SR.

Kniha Veľký malý muž / Milan Rastislav Štefánik. Foto: Peter Pekár

*Minister vnútra Matúš Šutaj Eštok a pranečka Milana Rastislava Štefánika Tamara Dudášová
krstia knihu Veľký malý muž / Milan Rastislav Štefánik. Foto: Peter Pekár*

Na plnenie individuálnych výskumných úloh, publikačnej činnosti a kultúrno-osvetovej činnosti si zamestnanci OSAD 2 v roku 2023 vykázali celkovo 273 pracovných dní.

Jeden zamestnanec OSAD 2 sa v roku 2024 podieľal na dokončení ústavnej výskumnej úlohy, ktorou bola príprava novej publikácie 70 rokov Slovenského národného archívu. Jeden pracovník sa dlhodobo venuje individuálnej výskumnej úlohe s názvom Historická topografia mesta Svätý Jur a Krajinský úrad v Bratislave - organizácia a spisová manipulácia. Do februára 2024 sa jeden pracovník oddelenia ako člen výkonnej redakcie podieľal na redakčných prácach Slovenskej archivistiky. Podľa plánu sa podarilo v roku 2024 vypublikovať v elektronickej podobe, aj fyzicky vytlačiť číslo 1/2024. V priebehu roka 2024 sa pracovníci oddelenia OSAD 2 aktívne venovali aj publikačnej činnosti. Pracovali na 7 odborných štúdiách v domácich periodikách a na ďalších 12 odborných článkoch, anotáciách, správach alebo posudkoch:

- BARTAL, Michal a KAFÚNOVÁ, Jana. Výstavba vážskej kaskády v dokumentoch Slovenského národného archívu 1945 – 1960. In XXVI. Archívne dni v Slovenskej republike, *Vodné diela v archívnych dokumentoch*, štúdia bude uverejnená v zborníku z archívnych dní
- BARTAL, Michal a ČERVENKOVÁ, Ivana. *Ohliadnutie za prácou v Slovenskom národnom archíve*, Konferencia Archívy – základ identity štátu s podtitulom *sedemdesiat rokov organizovaného archívnicstva na Slovensku*, štúdia by mala byť uverejnená v Slovenskej archivistike 2025/2
- REPJAK, Lukáš. *Vodné dielo Dolné Kočkovce - Ladce v archívnych dokumentoch Krajského úradu v Bratislave*. In XXVI. Archívne dni v Slovenskej republike, *Vodné diela v archívnych dokumentoch*, štúdia bude uverejnená v zborníku z archívnych dní
- REPJAK, Lukáš. „Najstaršie remeslo“ v medzivojnovom Československu v archívnych fondoch Slovenského národného archívu, In XXVII. Archívne dni v Slovenskej republike, *Ženy v archívnych prameňoch*, štúdia bude uverejnená v zborníku z archívnych dní
- ZVAROVÁ, Zuzana – LUZ, Rastislav – ŠIMKOVIC, Michal. *Architektonicko-historický výskum tzv. habánskej radnice v Sobotišti* (rozpracovaný rukopis pre Zborník Záhorského múzea)
- LUZ, Rastislav. *Šľachtické kúrie vo Svätom Jure a ich majitelia do polovice 17. storočia* (rozpracovaný rukopis pre zborník *Šľachta a šľachtické rezidencie v mestách*)
- SIHELNÍKOVÁ, Zuzana. 'No man's land': deportations from Slovak territory in 1938: a case study of the Jewish community of Čadca. Online. *Holocaust Studies*. 2024, roč. 30, č. 3, s. 475-484. ISSN 1750-4902. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/17504902.2023.2286083>
- GAZDÍKOVÁ, Alena. *Paginae Historiae*. Sborník Národního archivu v Prahe, 31/2023, č. 1. In *Slovenská archivistika*, roč. 54, č. 1, 2024, ISSN 0231-6722
- GAZDÍKOVÁ, Alena. *Paginae Historiae*. Sborník Národního archivu v Prahe, 31/2023, č. 2. In *Slovenská archivistika*, roč. 54, č. 2, 2024, ISSN 0231-6722, v tlači
- BARTAL, Michal. *Archivní časopis*. Odbor archívni správy Ministerstva vnútra ČR, 2023, roč. 73, č. 1, 2. In *Slovenská archivistika*. Bratislava 2024, roč. 54, č. 1. ISSN 0231-6722
- BARTAL, Michal. *Archivní časopis*. Odbor archívni správy Ministerstva vnútra ČR, 2023, roč. 73, č. 3, 4. In *Slovenská archivistika*. Bratislava 2024, roč. 54, č. 2. ISSN 0231-6722, v tlači
- KAFÚNOVÁ, Jana. *Archives and Records: The Journal of the Archives and Records Assosiation*, 2023/1. In *Slovenská archivistika*. Bratislava 2024, roč. 54, č. 1. ISSN 0231-6722
- KAFÚNOVÁ, Jana. *Archives and Records: The Journal of the Archives and Records Assosiation*, 2023/2. In *Slovenská archivistika*. Bratislava 2024, roč. 54, č.2. ISSN 0231-6722, v tlači
- SIHELNÍKOVÁ, Zuzana. *Deň otvorených dverí v Slovenskom národnom archíve 2024*. Fórum archivárov. 2024, roč. 33, č. 2/2024, s. 32-33. ISSN 1335-6658
- SIHELNÍKOVÁ, Zuzana (ant.). HRUBOŇ, Anton. *Mýtus a kult Jozefa Tisa*. In *Slovenská archivistika*. Bratislava 2023, roč. 53, č. 2. ISSN 0231-6722
- LUZ, Rastislav. *Posudok štúdie: O najstaršom vývoji správy na území Zvolenského komitátu*. In *Archívny almanach*

- KAFÚNOVÁ, Jana. Resumé a abstrakty do časopisu Slovenská archivistika. Bratislava 2024, roč. 54, č. 1. ISSN 0231-6722 (preklad do angličtiny)
- KAFÚNOVÁ, Jana. Resumé a abstrakty do časopisu Slovenská archivistika. Bratislava 2024, roč. 54, č. 2. ISSN 0231-6722 (preklad do angličtiny)
- Resumé do zborníka *Ľudia Priestor História : Zborník prednášok z 1. ročníka konferencie o histórii územia Červenokamenského panstva*. Zost.: Mária Feješová. - Modra : Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra : združenie obcí Mikroregión Červený Kameň, 2024. ISBN 978-80-570-5740-6 (preklad do angličtiny)

V rámci kultúrnej a osvetovej činnosti archívu si pracovníci OSAD 2 pripravili podklady alebo sa priamo podieľali na príprave 1 výstavy zameranej na prezentáciu kultúrneho archívneho dedičstva:

- *Archívy - základ identity štátu*

Práca s verejnosťou

Najvýznamnejšou prezentačnou aktivitou SNA je už tradične Deň otvorených dverí. Vo vykazovanom roku pri tejto príležitosti oddelenie pripravilo výstavu pod názvom *Projekty architekta Dušana Jurkoviča*, ktorá bola návštevníkmi veľmi priaznivo prijatá a vyvolala živú diskusiu návštevníkov s autorkami. Výstava bola prezentovaná aj vnučke D. Jurkoviča, ktorá ju vysoko ocenila. Zamestnankyne oddelenia sa podieľali aj na spracúvaní podkladov k celoslovenskej výstave *Archívy - základ identity štátu*. Podieľali sme sa aj na prezentácii archívu v rámci exkurzií, treba však poznamenať, že požiadavky na exkurzie špeciálne zamerané na činnosť a fondy oddelenia sa vo vykazovanom roku nevyskytli. Zamestnankyne oddelenia boli hosťami niekoľkých televíznych relácií s tematickým zameraním na 70. výročie SNA a na osobnosť M. R. Štefánika.

Študenti na exkurzii v Slovenskom národnom archíve. Foto: Peter Pekár

Na rok 2024 bolo naplánovaných 18 kontrol u pôvodcov I. a II. kategórie, z ktorých bolo zrealizovaných 16 kontrol. Dve boli na žiadosť pôvodcov presunuté na rok 2025. Realizovanie kontrol zabezpečovali predovšetkým pracovníčky Oddelenia služieb verejnosti (OSV) Mária Zsigmondová a Ivana Iváková.

V roku 2024 predložili pôvodcovia registratúr na posúdenie a schválenie 85 registratúrnych poriadkov a plánov, z ktorých bolo 70 schválených. Smernice na správu registratúr, ktoré neboli schválené, sú v štádiu riešenia. Na posúdenie a schválenie nám boli predložené dva bádateľské poriadky pôvodcov s vlastným archívom (VÚB, a.s. a JAVYS, a.s.). Obidva predložené bádateľské poriadky boli schválené.

Na základe predložených návrhov na vyradenie boli u pôvodcov registratúr vykonané prehliadky registratúrnych záznamov. Do konca roka 2024 bolo predložených celkovo 158 návrhov na vyradenie a rozhodnutie o vyradení registratúrnych záznamov sme vydali 145 pôvodcom. Väčšie množstvo návrhov na vyradenie nám bolo doručené koncom roka 2024, z tohto dôvodu budú prehliadky registratúrnych záznamov zrealizované a rozhodnutia vydané v roku 2025. Po vyradovacom konaní sme zabezpečovali preberanie archívnych dokumentov do archívu. V roku 2024 sme prevzali archívne dokumenty od 55 pôvodcov v celkovom množstve 144 bm archívnych dokumentov (77,625 po vyradovacom konaní a 66,375 po zrušení archívu). Okrem toho sme v priebehu celého roka pôvodcov registratúry metodicky usmerňovali a poskytovali sme im konzultácie k tvorbe smerníc, vyradovacím konaniam a preberacím konaniam. V roku 2024 sme zrealizovali aj školenie k správe registratúry pre zamestnancov Fondu na podporu vzdelávania.

Do pôsobnosti Slovenského národného archívu patrí v súčasnosti 467 pôvodcov registratúr. V rámci predarchívnej starostlivosti sme pripravili podklady k vyradeniu registratúrnych záznamov so znakom hodnoty „A“ a bez znaku hodnoty „A“, za Slovenský národný archív. V roku 2025 budú podklady zosumarizované a na ich základe bude vypracovaný návrh na vyradenie, ktorý následne predložíme na schválenie odboru archívov a registratúr MV SR.

Bádateľská agenda

V roku 2024 zabezpečovali činnosti v bádateľni striedavo traja zamestnanci. O štúdium na základe bádateľského listu požiadalo v roku 2024 - 464 bádateľov (398 tuzemských a 66 zahraničných) a počet bádateľských návštev bol 1 758. Oproti predchádzajúcim dvom rokom sme zaznamenali vyšší počet bádateľov aj bádateľských návštev. Okrem tuzemských bádateľov najväčší počet zahraničných bádateľov bol tradične z Českej republiky a Maďarska.

Za služby poskytnuté bádateľskej verejnosti (fotenie vlastným reprografickým zariadením, skeny, fotoobjednávky, xerokópie), sa vybrala v roku 2024 suma 8 229,22 €, čo je značný rozdiel oproti roku 2023 (7 057,55 €).

Zamestnanci bádateľne okrem toho, že predkladali archívne dokumenty na štúdium, prijímali a vybavovali objednávky na kópie archívnych dokumentov, a to vo forme skenov alebo xerokópií. Taktiež poskytovali telefonické a mailové informácie a konzultácie týkajúce sa štúdiá a dostupnosti archívnych fondov, podmienok štúdiá, a pod. V roku 2024 vybavili telefonicky 2 178 žiadateľov a prostredníctvom e-mailu poskytli informácie 2761 žiadateľom.

Na štúdium archívnych dokumentov bolo v roku 2024 prijatých 2081 žiadaniek. Z archívnych fondov do roku 1918 bol najväčší záujem o fondy: Pálfi – Panstvo Červený kameň, Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula, Súkromný archív Bratislavskej kapituly, Erdödy – ústredný archív, Zai z Uhrovca a Bučian. Z osobných fondov boli najviac študované fondy Vavro Šrobár, Dušan Jurkovič, M.R.Štefánik a Andrej Hlinka. Z archívnych fondov po roku 1918 to boli Krajský úrad, Referát Ministerstva školstva a národnej osvety, Ministerstvo vnútra (1938 – 1945), Štátny pozemkový úrad Praha (1919 – 1938), Policajné riaditeľstvo v Bratislave. Naďalej pretrváva veľký záujem bádateľov o digitalizáty zo Slovenskej tlačovej kancelárie (1939 – 1945). V roku 2024 dokončili zamestnanci bádateľne prepis kartotéky k tomuto fondu (cca 300 záznamov) a vytvorili tak elektronickú pomôcku pre bádateľov aj zamestnancov s možnosťou vyhľadávania fotografií.

Z archívnych fondov po roku 1945 boli do bádateľne najčastejšie predkladané: Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, Povereníctvo školstva, Ústredný výbor KSS – Sekretariát a Predsedníctvo, Fond výtvarných umení. Z najnovších fondov to bol Úrad vlády SR.

Knižnica

Zamestnanci knižnice zabezpečovali v priebehu roka evidenciu kníh v klasickom prírastkovom zozname a tiež evidovali knihy v aplikácii Knižnica. Celkovo bolo ku koncu roka v knižničnom fonde 82 006 zväzkov kníh. Prírastok kníh bol 669, čo je o niečo menej ako v roku 2023, kedy bol prírastok 729 zväzkov kníh. V roku 2024 bolo pre knižnicu archívu zakúpených 29 kníh a zvyšok sme získali darom od jednotlivcov alebo inštitúcií (napr. Historický ústav SAV, Ústav pamäti národa, Slovenská advokátska komora). Prírastok kníh v aplikácii Knižnica bol zasa oproti roku 2023 vyšší. Zaevidovaných bolo 3 943 zväzkov kníh (za rok 2023 bol prírastok 2 973 kníh.) V elektronickom katalógu je k 31. decembru 2024 zaevidovaných 29 547 kníh. Taktiež pracovali na reorganizácii časopiseckého fondu, poskytli konzultácie 46 bádateľom a na prezenčné štúdium vypožičali 480 titulov kníh, časopisov a novín.

Podateľňa

Činnosti v podateľni zabezpečoval jeden pracovník, ktorý evidoval všetky žiadosti podané prostredníctvom poštového podniku, osobne alebo elektronicky (e-mailom). Taktiež

počas roka viedol príručnú registratúru archívu a podľa potreby zabezpečoval vyhotovovanie kópií archívnych dokumentov a ich osvedčovanie. V module správnych poplatkov evidoval správne poplatky. Na správnych poplatkoch sa vybralo do konca roka 4 440 €. Zabezpečoval tiež nahlasovanie nových zamestnancov do IS Fabasoft.

Oddelenie služieb verejnosti sa v spolupráci s inými oddeleniami podieľalo na príprave Dňa otvorených dverí. Návštevníkom archívu sme poskytovali informácie o možnostiach štúdia, archívnych pomôckach, knižničnom fonde archívu, pripravili ukážky z knižničného a časopiseckého fondu. V priebehu roka sme zabezpečovali exkurzie pre školy a rôzne inštitúcie, v tomto roku to bolo 11 exkurzií. Rovnako sme sa podieľali na každoročnej odbornej praxi študentov FFUK. Študenti druhého ročníka bakalárskeho stupňa štúdia Archívnictvo, muzeológia a digitalizácia historického dedičstva absolvovali na oddelení služieb verejnosti odbornú prax v trvaní 10 pracovných dní. Pracovníci oddelenia sa zúčastnili viacerých porád, odborných seminárov a vzdelanie si dopĺňali účasťou na školeniach organizovaných zamestnávateľom.

Dve zamestnankyne oddelenia celoročne zabezpečovali aktualizáciu webovej stránky archívu a zverejňovali na nej zdigitalizované archívne pomôcky. Priebežne aktualizovali Súpis archívnych fondov a zbierok SNA.

Podieľali sa na inventarizácii majetku každoročne vykonávanej v archíve. Oddelenie služieb verejnosti zabezpečovalo kontakt archívu s médiami, a to pri obhliadkach priestorov archívu, dozore pri nakrúcaní reportáží a dokumentárnych filmov.

Digitalizácia

V roku 2024 bolo v Slovenskom národnom archíve vyhotovených 16 225 ks digitálnych záznamov archívnych dokumentov v rámci systematickej digitalizácie a pre potreby bádateľne 1 288 ks digitálnych záznamov.

Systematická digitalizácia fondu Štátny pozemkový úrad stagnovala nakoľko kolegyňa bola do konca mája na PN-ke. Po jej návrate zdigitalizovala 10 138 ks (12 AŠ) a tieto záznamy boli aj upravené (10 138 skenov). Z tohto fondu bolo tiež zdigitalizovaných 35 ks veľkoformátových dokumentov. V rámci systematickej digitalizácie bola zdigitalizovaná Manuskrípta 14 a Graciánov kódex z fondu Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula a to 581 ks skenov.

V I. polroku sa ukončila digitalizácia osobného fondu J. M. Kirschbaum a to počtom 3 576 ks AD - pohľadnice. Pokračuje sa s digitalizáciou osobného fondu Pavol Blaho, v rámci ktorej bolo vyhotovených 1 655 ks záberov pohľadníc. Naďalej prebieha skenovanie pečatí, z ktorých bolo zdigitalizovaných ďalších 82 ks.

Zdigitalizovaná pohľadnica. Foto: Peter Pekár

Zdigitalizované pečate. Foto: Peter Pekár

V rámci systematickej digitalizácie stále prebiehajú práce aj na osobnom fonde Dušan Jurkovič, kde bolo spracovaných 35 ks veľkoformátových pauzovacích papierov.

Podľa požiadaviek bádateľne boli vyhotovené digitálne kópie AD v počte 1 288 ks. Okrem systematickej digitalizácie a bádateľne bolo pre rôzne výstavné, propagačné a iné pracovné potreby SNA vyhotovených ďalších 1 138 ks digitálnych záznamov.

V dôsledku neočakávaného uvoľnenia kapacity zazmluvnenej externej digitalizácie sa podarilo zdigitalizovať 132 zväzkov kníh z Knížnice Bratislavskej kapituly. Ide najmä o rukopisy a inkunábuly, väčšinou stredoveké, ktoré zákon nedovoľuje predkladať na štúdium v origináli, ale digitálne kópie dosiaľ neboli k dispozícii.

Ochrana archívnych dokumentov

Počas roka sa zamestnanci oddelenia venovali priebežnému meraniu teploty a vlhkosti v depotoch SNA. Začiatkom roka bola vypracovaná správa Vyhodnotenie meraní teploty a relatívnej vlhkosti vzduchu v depotoch SNA za rok 2023 a tiež porovnanie s predchádzajúcim rokom (začiatkom roka 2025 bude vypracovaná správa za rok 2024 a porovnanie s výsledkami meraní z predchádzajúcich dvoch rokov). Meracie zariadenia sa každý rok umiestňujú na iné miesto aby sa mohla vyhodnotiť teplota a vlhkosť celých depotov. Tiež sa venovali dekontaminácii vnútorných priestorov budovy SNA vplyvom UV žiaričov.

Konzervátor oddelenia sa venoval dezinfekcii predovšetkým knižných väzieb, ktoré nebolo možné dať do etylénoxidovej komory do Zvolena. Na túto dezinfekciu bola použitá metóda dezinfekcie v parách n-Butanolu. Spolu s inými dokumentmi prešlo týmto procesom 116 ks archívnych dokumentov.

Pokračovalo sa v opravách nefunkčných regálov. Vzhľadom na to, že v čase realizácie tejto úlohy malo oddelenie čisto ženské osadenstvo, do sťahovania škatúl sa solidárne zapojili všetky zamestnankyne.

Celkovo ochrana archívnych dokumentov, konkrétne kontrola fyzického stavu archívnych dokumentov a najmä premiestňovanie archívnych dokumentov zabralo 218 pracovných dní. V rámci týchto prác sa pracovníci venovali najmä presunu archívnych fondov z dôvodu opravy archívnych regálov v celkovom počte až 34 kusov.

Reštaurovanie a konzervovanie

Nadalej sa pokračuje s reštaurovaním osobného fondu Dušana Jurkoviča, zreštaurovaných bolo 40 ks veľkoformátových dokumentov na pauzovacích papieroch. Proces reštaurovania daného fondu bol spomalený z dôvodu zväčšujúceho sa formátu jednotlivých archívnych dokumentov, absentujúceho vybavenia na dané formáty a faktu, že fond reštauruje vedúca oddelenia. Súčasne prebiehajú aj práce na spracovávaní časti fondu tvorené fotografickým materiálom. Oba druhy dokumentov sa spracovávali do samostatnej databázy. Pokračovalo sa v reštaurovaní fondu Štátny pozemkový úrad, z ktorého bolo zreštaurovaných 33 archívnych škatúl (18 044 ks AD). Z fondu sa samostatne reštaurujú pauzovacie papiere, ktorých bolo 12 ks. Pre potreby OSAD 1 bola zreštaurovaná jedna knižná väzba a 4 ks papierových listín. Na základe zhodnotenia stavu archívnych dokumentov žiadaných do bádateľne prešlo reštaurovaním 3 ks knižných väzieb z OSAD 2 a 1 mapa rovnako tak z OSAD 2. Na základe žiadosti bádateľky došlo k odbornému zásahu na 74 ks obálok s testamentmi z fondu Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula, ktoré boli stále zapečatené a preto nebolo možné ich štúdium. Pre potreby knižnice sa zreštaurovalo 15 knižných väzieb.

Reštaurovali sa dokumenty pre potreby iných štátnych archívov: SNA SBA v Banskej Štiavnici (2 ks banských máp a 2 ks knižných väzieb), ŠATN (1 papierová listina a 2 pergamenové listiny), ŠAKE (5 dokumentov s jednoduchšími reštaurátorskými zásahmi, 1 knižná väzba s komplexným reštaurátorským zásahom, ktorá bude dokončená začiatkom roku 2025), ŠABA (2 dokumenty).

Na pracovisku sa realizovali grafické návrhy pozvánok, novoročných pozdravov, grafické úpravy dokumentov a pripravovaných publikácií. Realizujú sa tiež knihárske práce ako výroba ochranných obalov, viazanie dokumentov do hrebeňovej väzby, viazanie inventárov. V tomto roku sa začalo aj s viazaním novinovej zbierky (3 ročníky Sme – 36 ks, 1 ročník Hospodárske noviny – 11 ks), Zbierky zákonov (3 ročníky – 21 ks) a Archivního časopisu – 9 ks.

Domáce a zahraničné aktivity

Výstupy svojej práce prezentovali zamestnanci na domácich aj zahraničných konferenciách a seminároch (ChemCH 2024 Bratislava, Muzea, památky a konzervace Litomyšl 2024, Ochrana novodobých objektov dedičstva s obsahom plastov, SNG). V rámci zvyšovania praktických a vedomostných kompetencií sa zúčastnili XXVII. Medzinárodného seminára Spoločenstva českých knihářů v Pelhřimove.

Pedagogická a kultúrno-osvetová činnosť

Počas roka na Oddelení ochrany archívnych dokumentov absolvovala odbornú prax jedna študentka (katedra archívniectva a muzeológie FF UK). Vo všetkých oddeleniach SNA absolvovalo prax 6 študentov.

Zamestnanci oddelenia boli oslovení MZV a EZ na spoluprácu, kde vyhotovili 9 ks pamätných dosiek, v ktorých boli vložené kolorované listy. Boli použité ako protokolárny dar ministra pre veľvyslancov 9 krajín. V spolupráci s inými oddeleniami zamestnanci zabezpečili počas roka 6 exkurzií.

Dlhé roky nefunkčná etylénoxidová komora. Foto: Peter Pekár

Prístroj na výrobu obohatenej vody. Foto: Peter Pekár

Slovenský banký archív v Banskej Štiavnici

Na plnení úloh plánovaných na rok 2024 sa podieľalo 12 štátnych zamestnancov SNA, špecializovaného pracoviska Slovenský banký archív v Banskej Štiavnici. K polovici roka prišli do archívu na uvoľnené miesta dvaja noví zamestnanci.

Archívu sa v roku 2024 darilo rozvíjať viacero domácich aj medzinárodných spoluprác. Ďalej sa rozvíjala spolupráca s domácimi neziskovými organizáciami, ktoré sa zameriavajú na obnovu montánneho historického dedičstva. Archív bol oslovený na spoluprácu v rámci medzinárodného vedeckého projektu SCARCE, ktorý je financovaný z grantu ERC a etablo-

vaný na Viedenskej univerzite. Po podpise memoranda o spolupráci by archív profitoval z možnosti výskumnej infraštruktúry tohto projektu a získal prístup k najnovším výskumným výsledkom v oblasti histórie baníctva v ranom novoveku.

Ku koncu roka 2024 sa podarilo vysúfažiť a nainštalovať knižný skener Bookeye 5, na ktorom budú od roku 2025 skenované ako archívne pomôcky, tak aj archívne dokumenty v knižnej väzbe a spisový materiál.

V roku 2024 sa naďalej zhoršoval technický stav oboch budov Banského archívu. Jedna budova - Radničné nám. 4 je takmer v havarijnom stave, je poškodené jediné schodisko v budove, na čo vedúci archívu upozorňoval vedenie SNA aj CP BB opakovane už v minulých rokoch. Ku koncu roka sa zhoršila aj situácia s hlavnou budovou - Radničné nám. 16, kde došlo k ďalšiemu masívnemu opadávaniu omietky a časti korunnej rímsy. To viedlo po výzve vedenia archívu smerom k CP BB k uzavretiu chodníka pred budovou a zabezpečeniu vstupov do budovy, keďže stav budovy ohrozuje nielen zamestnancov archívu a bádateľov ale i širokú verejnosť.

Na úseku predarchívnej starostlivosti eviduje SBA 129 pôvodcov, pričom v minulom roku prebehlo vyradovacie konanie na základe 84 návrhov a bolo posúdených a schválených 15 registratúrnych plánov a archívnych poriadkov. Kontrola správy registratúry prebehla u 9 pôvodcov.

V rámci evidencie prírastkov archívneho dedičstva archív nadobudol 28 prírastkov v rozsahu viac ako 200 bm a zaevidoval úbytky (predovšetkým v rámci spracúvania archívnych fondov) v rozsahu 14,2 bm.

V roku 2024 sa nám v SBA podarilo znovu obsadiť reštaurátorské miesto absolventkou odboru reštaurovanie papiera a knižnej väzby na tunajšej SPŠ Mikovíniho. Pracovníčka počas druhého polroka, odkedy je u nás zamestnaná, zreštaurovala 25 banských máp rôznych formátov, niekoľko spisov a knižných väzieb z knižnice SBA.

Pokračovalo sa v systematickej digitalizácii máp a plánov archívneho fondu Železoručné bane, n. p. Spišská Nová Ves, ktorý bol v roku 2024 kompletne zdigitalizovaný v jeho mapovej a plánovej časti a začalo sa s digitalizovaním archívneho fondu Banský kapitanát v Banskej Bystrici. Taktiež bolo vyhotovených 211 ks nesystematických digitalizátov a 70 ks digitalizátov pečatí. Pokračovalo sa tiež v pripravovaní opisných metadát k realizovaným digitalizátom máp a plánov.

Na úseku činnosti správy informačných technológií sa plnili úlohy na údržbe a odstraňovaní porúch výpočtovej techniky. Okrem zabezpečenia knižného skenera bude potrebné riešiť nákup nového veľkoformátového skenera. Súčasný skener bol vyrobený v roku 2001 a je dávno po dobe svojej životnosti.

V roku 2024 bola ukončená jedna archívna pomôcka (SMZ Košice n. p., závod Košice), ktorá bude daná do užívania.

V roku sme zaevidovali 53 bádateľských listov, bádatelia vykonali 213 bádateľských návštev.

Ďalej pracovníci archívu poskytli správne informácie, konzultácie alebo vyhľadanie banských máp pre 66 záujemcov (fyzické osoby, súkromné organizácie a pod.)

V archívnej knižnici pokračovalo evidovanie knižničného fondu a knižnica získala 212 nových prírastkov titulov publikácií. Vypožičaných bolo 195 zväzkov pre zamestnancov pracoviska a bádateľom.

Vedúci archívu a pracovníci prezentovali činnosť archívu aj v médiách, napr. v novinách a v reláciách SRo a Slovenskej televízií a na sociálnych sieťach. Tiež sme privítali v archíve niekoľko exkurzií a návštev, z nich najvýznamnejšou bola návšteva členov diplomatického zboru v SR s vedúcim zastúpenia Európskej komisie na Slovensku prof. V. Šuchom v nadväznosti na oslavy SNP v B. Bystrici.

Pracovníci archívu sa zúčastnili prednáškami napríklad na konferencii IAML v Bratislave, konferencii Modrého štítu v Paríži alebo konferencii 3r International Early Engines Conference v Škótsku. V roku 2024 sme pokračovali s riešením výskumnej úlohy „Dejiny a archontológia Hlavného komorskogrófskeho úradu v Banskej Štiavnici I., 1571 – 1747“. V tomto roku sa interní a externí spolupracovníci venovali napĺňaniu databázy a príprave prameňa na edíciu.

V priebehu roka 2024 sa v SBA konalo osem pracovných porád, v rámci ktorých sa riešili aktuálne pracovné úlohy a situácia archívu počas rekonštrukcie budovy.

Záverečné hodnotenie

Na záver je možné konštatovať, že v roku 2024 sa Slovenskému národnému archívu podarilo splniť všetky základné úlohy a povinnosti vo vzťahu k verejnosti a k organizáciám patriacim do predarchívnej starostlivosti SNA. V náročnej personálnej situácii sa podarilo z väčšej časti zrealizovať aj naplánované úlohy v oblasti prístupňovania archívnych fondov.

Uspokojivo možno hodnotiť aj výstavnú, publikačnú a kultúrno-osvetovú činnosť, na ktorú boli zaznamenané viaceré kladné reakcie a poďakovania.

Naopak nepriaznivo vyznieva, nedostatočné technicko-materiálne zabezpečenie laboratórií a dielní v oddelení ochrany archívnych dokumentov (chýbajúci veľkorozmerný skener, knižný skener, nefunkčná sterilizačná komora....).

Na tomto mieste sa patrí poďakovať za čiastočnú náhradu v podobe digitalizácie realizovanej prostredníctvom Automobilových opravovní MV SR.

Záverom si dovoľujem vyjadriť nádej, že s pomocou vedenia MV SR sa podarí presadiť programové zámery vlády v oblasti digitalizácie a čoraz viac potrebnej rekonštrukcie hlavnej budovy SNA v Bratislave.

V Bratislave dňa 15. 03. 2025

Mgr. Igor Adamec
riaditeľ